

Искъръ (сжщо и Искаръ, древниятъ *Oescus, Oescus) се начева при Рила. Той се образува отъ два потока, Черни и Бѣли Искъръ, отъ които Черниятъ изтича отъ горепоменатитѣ десетъ планински езера. Разпѣненъ се носи Искъръ презъ единъ таинственъ, дълбокъ скалистъ проломъ къмъ града Самоковъ; по-нататкъ прорѣзва отъ югъ къмъ северъ самоковската долина, дето отъ притоцитѣ му добиватъ желѣзо. Следъ това презъ тѣснини той тече въ безлесната зелена софийска котловина, *Софийско поле*, дъно на нѣкогашно езеро съ наносна почва, дето и до днесъ на две мѣста сжществуватъ блата; подъ склоноветѣ на планинитѣ има много горещи извори. На една миля отъ Искъръ лежи важниятъ градъ София (български Сръдецъ, у древнитѣ *Serdica*), отъ който тръгватъ пѣтица къмъ всички страни, за Бѣлградъ, Берковица, Русе, Цариградъ и Самоковъ⁶⁶. Отъ тая котловина Искъръ си е отворилъ дългъ проходъ презъ Балканитѣ, презъ които водитѣ му съ бързината на стрела се носятъ между недосѣгаемо високи стени, като подриватъ стрѣмнитѣ скали и съ страшенъ шумъ затрупватъ пѣсчнитѣ наноси съ до-несени отъ течението дървета. Многобройни села сж разположени въ тия проходи на Искѣра, единкиятъ рѣченъ проломъ презъ всички балкански планини, презъ които минавалъ сжщо и римски пѣтъ⁶⁷. Въ тѣснинитѣ отлѣво се влива *Искрецъ*, отдѣсно *Малки Искѣръ*, а въ равнината отвждѣ тѣснинитѣ отдѣсно се влива *Панега*. Въ Дунава Искѣръ се влива при село *Гигенъ*.

Видъ (*Utus*)⁶⁸, образуванъ отъ сливането на Бѣли и Черни Видъ при северния склонъ на Балкана, тече покрай града Тетевенъ и се влива въ Дунава северно отъ Никополъ. Както изворитѣ му, така и горното му течение бѣха означавани на картитѣ до 1870 година съвсемъ погрѣшно. Тая грѣшка е толкова повече бележита, че презъ горното течение на съединения Видъ минава Цариградското шосе. Именно за начало на Видъ смѣтаха потока Мжтивиръ при Ихтиманъ и го насочваха въ видъ на голѣма рѣка покрай града Златица, презъ единъ проходъ на Балкана, къмъ Дунава. Между това Мжтивиръ тече не на северъ къмъ Дунава, а на изтокъ презъ единъ дивъ и скалистъ проломъ къмъ Тополница, която южно отъ Балкана се влива въ Марица; Златица пъкъ лежи сжщо тѣй не на северната страна, както обикновено означаваха, а при южния склонъ на Балканската стена, която освенъ отъ Искѣрския проломъ, никжде другаде не се пресича отъ рѣка. На френския пѣтешественикъ Лежанъ се пада заслугата за откриването на истината, съ която една значителна мѣстность отъ басейна на Черно море бѣ отнесена къмъ басейна на Егейско море⁶⁹. Българитѣ, обаче, още отдавна бѣха забележили тая погрѣшка на географскитѣ карти; още презъ 1860 година бѣ писалъ за това Христо Пуляковъ⁷⁰.

Осъмъ (*Asamus*, визант. *Oescus, старобѣлг. и турски Осма, новобѣлг. Осъмъ) се образува въ Балкана отъ Черни и Бѣли Осъмъ и се влива въ Дунава срещу устието на Алута. На Осъмъ лежатъ градоветѣ Троянъ и Ловечъ.

Янтра (**Αντρος* у Херодота, *Jatrus* у римлянитѣ), чието мѣстно име често се произнася Етъръ, се начева подъ Шипченския проходъ, протича презъ града Габрово и, като се извива живописно между скалисти брѣгове покрай старата българска столица Търново, по-нататкъ на северъ се влива въ Дунава. Отлѣво въ нея се влива голѣмата рѣка *Росица* (въ срѣднитѣ вѣкове *Росита*⁷¹), която минава при Сизлиевъ и Никюпъ, а отдѣсно *Трѣвна*, *Златарица* и *Бевровска рѣка*. Въ Дунава при Русе се влива вториятъ *Ломъ*, който се образува отъ Бѣли и Черни Ломъ и тече презъ хълмиста страна по едно твърде лжкатушно, интересно варовито долнище.

Източно отъ Русе въ Дунава се влива единчката незначителна рѣка *Демиръ-Бабу-Дервишъ-Су*; останалитѣ рѣчни корита сж безводни⁷².